

Serdar Nepes ogly

Category: Degişmeler, Goşgular, Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 22 января, 2025

Serdar Nepes ogly ÝAGŞÝLYKDA ÝATLANÝAN ÝAŞULY

• **ýa-da Serdar Nepes ogluny ýatlap...**

Aramyzda ep-esli ýaş tapawudynyň ýatandygyna garamazdan, goňşy bolup baran ilkinji günlerimden Mämmedaly Orazalyýew diýen ýaşuly bilen gürrüñimiz alşyp gitdi. Mämmedaly aga bilen günde-günaşa diýen ýaly türkmeniň geçmiş taryhy, däp-dessurlary, edebiyaty, meşhur adamlary barada söhbet edýärис. Bir gezek gürrüniň çeti Baýram şahyra baryp diredi. Şonda goňşym şahyryň söwer dosty Serdar Nepes ogly bilen ir döwürlerde golay gatnaşyk saklandygyny, onuň aýatda diri wagty düşürilen suratlarynyň maşgalanyň şahsy arhiwinde bardygyny aýtdy. Şeýdibem, şu makalanyň ýazylmagyna goňşym sebäp boldy. Nepes mergen öz döwrünüň şahandaz, awçy adamy bolupdyr. Onuň Türkmenbaşy şäheriniň golaýynda gazan guýusy "Nepes guýy" diýen at bilen biziň günlerimize çenli saklanyp galyp, telim suwsuzyň teşneligini gandyrypdyr onuň Mämmetmyrat, Gylyçmyrat, Hojamyrat, Serdar, Weli, Amanjan, Aşyr diýen ogullar bolupdyr. Serdar ýa-da il arasynda uly hormat bilen atlandyrylyşy ýaly, Serdar kaka molla, başy we pälwan hökmünde tanalypdyr. "Magaryf" neşirýaty Baýram şahyryň 120 ýyllyk ýubileýi mynasybetli, 1992-nji ýylda onuň goşgularydyr degişmelerini "Saýlanan eserler" diýen at bilen çapdan çykarypdy. Filologiýa ylymlarynyň kandidaty Allaberdi Oraztaganow tarapyndan çapa taýýarlanan we giňişleýin sözbaşy ýazylan bu kitapdaly "Galdy" diýen goşgy:

Aýdar Baýram, gitse başym,
Razy boluň deňi-duşum,
Gylyçmyrat ~ söhbetdeşim,
Weli, Serdar begler galdy ~

– diýen setirler bilen jemlenýär. "Onuň" diýen goşgusy bolsa,

nähoşluk tapynyp, başy ýassyga ýeten Serdar Nepes ogluna bagışlanypdyr. Şol goşgudan iki bende salgylanasym gelýär:

Arzymy eşidiň agalar, begler;
Bir bela sataşdy janyna onuň.
Güýjüni kemeltdi, kuwwatyn aldy,
Basymrak gelsenäň ýanyna onuň.

Baýram pikrin tamam etse söz bilen,
Ömrüni ötürsin hoş owaz bilen,
Elmydam gezerdi söhbet-saz bilen,
Lal bolup galarmy dutary onuň?

Eýsem, meşhur şahyr bilen Serdar kakany näme birleşdirdikä? Bu sowalyň jogabyny gürrüni edilýän kitabyň "Sözbaşysyndan" tapmak bolýar: "Baýram şahyr ýaşlykda Balkan tòwereginiň atly bagşasy, Käriz, Daşarbat sebitlerinde ýaşan Serdar bagşy bilen tanyş bolýar. Serdar Nepes ogly oňa Magtymgulynyň, Seýdiniň, Misgingylyjyň goşgularyny, türkmen halk dessanlaryny okap beripdir. Şonuň ýaly-da, Baýram şahyryň birnäçe goşgularynu öwrenipdir we öz sazyna goşup, Hally bagşynyň, Mätäjiniň goşgularynu halk arasyna ýaýradышы ýaly, olary giň halk köpçüligine ýetirip gelipdir".

Türkmeniň geçmiş edebiýatynyň wekilleriniň döredijiliginiň biziň günlerimizde, esasan, bagşy-sazandalaryň üsti bilen gelip ýetendiginden hemmämiz habarlydyrys. Sebäbi döwürleriň synagyndan geçen, çuň many-mazmunly, terbiyeçilik ähmiýeti uly bolan eserler toý-meýlisleriň bezegi bolupdyr. Klassyky edebiýatymzyň göwher däneleriniň ýitip gitmezligi üçin Serdar kaka-da mynasyp hyzmatlary bitiripdir. A.Oraztaganow 100 ýaşly Serdar Nepes oglundan Seýdiniň "Goşa pudagym" dessanyny ýazyp alypdyr. Serdar agamyz ony ýaş wagtlary kyssasy bilen gürrün eder eken. Arman, ol gartaşansoň, ony gysgaldyp aýdypdyr.

• **Indi Mämmedaly Orazalyýewiň Serdar kakanyň öz agzyndan eşiden gürrüňlerinden parçalar**

Sowet hökümetiniň gurlan uçurlary Türkmenistanyň

günbataryndaky obalarda käbir ýigitler täze syýasat bilen oňuşman, billerine ýarag dakynyp, at üstüne çykýarlar. Günleriň birinde GPU-nyň işgäri Serdar Nepes ogluny ýanyna çagyryp: "Siz bir oturylyşyklarda töre geçirilip, aýdan-diýeni ýerde galmaýan adam. Belki, ýanyňza ýoldaş alyp, çölde mesgen tutan ýigitleriň üstüne gidip, olary höre-köše bilen pällerinden gaýyararsyñz?" diýýär. Serdar kaka: "Hudaýyň bize dil bereni-hä çyndyr, ýöne diňläre gulak tapylsa" diýip, jogap gaýtarýar. Soňra ol ýanyna iki sany adam alyp, çöle tarap rowana bolýar. Aňnat-aňnat gum depelerinden aşyp, ahyry yüz-gözlerini tüý basyp giden ýigitleriň bolýan ýerine ýetýärler. Sowet hökümeyinden içi kitüwli adamlar öz ýanlaryna ýöriteläp gelenleri sowuk garşylaýarlar, hersini bir gara öye gabap goýýarlar. Üç-dört gün geçýär, ýumşa iberilen bigünäleriň ýanlaryna gelýän ýok. Ahyry Serdar kaka ýigitleriň birinden: "Heý, golaý-goltumdan bir tamdyra tapylmazmy?" diýip soraýar. Dutaryň adyny eşiden ýigitleriň yüzlerinde şatlyk peýda bolýar. Derrew bir ýerden dutar tapyp gelýärler. Bigünä hallaryna kyn güne galan Serdar kaka girýär köne aýdymalaryň bir çetinden. Žagşy ýadap, töweregine göz aýlasa, daşy doly adam. "Haý, berekella, bagşy!", "Ömrüň uzak bolsun!" diýişip, her kim öz göwnünden çykaran baýragyny orta goýýar.

Şeýdip, aradan birnäçe gün ötyär. Bir ýere gürüm-jürüm bolan topar ýolbaşçylary dolanyp gelýärler. Ýigitler mal soýup, uly oturylyşyk guraýarlar. Soňra özara gizlin maslahat edilýär we gelen üç adamy bolýan ýerlerinden uzaga äkidýärler. Bir oý ýerde atdan düşürip, el-aýaklaryny daňyp: "Alan galaňyz özüňiziňki!" diýip, taşlap gidýärler. Olar jokrama yssyda guran dodaklaryny ýalaşyp, öz ölümlerine kaýyl bolup ýatyrkalar, Hudaý garaşyk edip, üstlerinden Baýramguly batyr diýen adam gelýär. Şeýdibem, olar goni gelen ajaldan aman galýarlar...

- **"Garşydaşynyň gursagyna belent ýerini oýkasa..."**

Günleriň birinde Serdar kakanyň ýoly bir obanyň üstünden düşýär. Ol aý berip duran märekä gözü kaklyşandam: "O-how, uly

göreşiň üstünden geldim-ow!" diýip oýlanýar. Onýança bir adam oňa tarap ylgap gaýdýar. Saglyk-amanlyk alşylandan soň: "Serdat kaka, orta bir gyz maşgala çykyp, billeşenin ýere çalyp dur. Sen onuň bilen göreşip biljek dälmi?" diýýär. Serdar kaka: "Näme göremän. Ýör, hany, baraly" diýip, jogap gaýtarýar. Olar tırkeşip märekaňiň ýanyna gelýärler. Duranlar: "Indi berk dur, pälwan gyz. Hakyky garşıdaşyň gelendir" diýip gygyryşýarlar. Serdar kaka öz göremeli gyzyna syn edýär. Ynha, belendi-belent, pesi-pes bolup duran, eginlek, maýa ýaly gazak gyzy. Serdar kaka özüne içmek getirip bermeklerini soraýar. Ony egnine geýäge-de: "Guşakdan berk tut, pälwan gyz. Soňra armanly bolma" diýýär. Göz açyp-ýumasy salymda hem onuň ýagyrnysyny ýuwaşlyk bilen ýere degirýär. Toý aman-sag sowlup, adamlar saçak başynda jem bolup otyrkalar, ýaşulularyň biri: "Serdar jan, sen ol gyzy ýaman çalt ýykdyň-la?" diýip soraýar. Serdar kaka: "Men ýöne ýere egnime içmek geýmedim. Aýal maşgala pälwan bolmak hökman däldir, egnine ýukajyk köýnek geýäge-de garşıdaşynyň gursagyna belent ýerini oýkasa, men diýen pälwanyňam ysgyn-mydary gidip, dyzyna çöker duruberer. Men içmekli bolamsoň, gyz maňa kär edip bilmedi. Gelşime orta çykaýan bolsam-a, ol menem heläk ederdi" diýenden, oturan adamlar pakyrdar berýärler.

- **"Gaplaňdan size zowal ýok..."**

Serdar kaka günleriň birinde ýanyna iki sany ýoldaşyny alyp, daga aýlanmaga gidýär. Birden olaryň gözü gapana düşen gaplaňa kaklyşýar. Serdar kaka ýanyndaka: "Hany, tüpeňi bări ber. Janawer horlanyp ýörmesin, azapdan dyndaralyň muny" diýýär. Olar: "Aklyňa aýlan-how, Serdar, ýaraly mahluggyň gany depesine urup durandyr. Üçümizem bölek-bölek edip taşlar" diýşip, onuň aýdanyna kes-kelläm garşı çykýarlar. Serdar kaka pikirimden dänmeýär, tüpeňi siltäp alaga-da, gaplaňa çenäp atýar. Belli awçy-da bolsa, şol gezek oky boş geçýär. Gözüne gan inip duran gaplaň oňa tarap ýoneljek ýaly edýär-de, ýene duruberýär. Serdar kaka töweregine göz aýlasa, gelen ýoldaşlary hol uzakda eñip barýarlar. Ol: "Haý, gorkaklar, aýak çekiň-how! Gaplaňdan

size sowal ýok" diýip gygyrangoň, ýoldaşlary aýak çekýärler. Serdar kaka olaryň ýanyna barýar. Ýone ýoldaşlaryndan göwni galansoň, tä oba barýançalar, olara ýagşydan-ýamandan habar gatmaýar.

Ol ertesi bolan wakany dosty Guljagaza gürrüň berýär. Guljagaz garadan gaýtmaz adam bolansoň: "Bar, tüpeňi al. Ýaraly gaplaň uzaga gidip bilmez" diýýär. Olar iki bolup daga tarap ugraýarlar. Aýlana-aýlana gaplaňyň üstünden barýarlar. Serdar kakanyň atan oky bu gezek gaplaňa degýär. Öñem janyýangynly gaplaň arlap, olara tarap eňýär. Guljagazam jaýdar atansoň, gaplam ýere ýazylýar. Iki dost äpet haýwany oba alyp geýärler.

• **Il-güne ýagşylyk nuruny paýlan ajaýyp ynsan**

Serdar Nepes ogly baryp-ha patyşa hökümeti tarapyndan Zakaspide çekilen demir ýolda zähmet ýoluna başlaýar. Ol ýerde 40 ýıldan agarak wagt işleyär.

Ol sowet ýyllarynda gizlinlik bilen molla hökmünde birgiden ýaş çatynjalara nika gyýyp, olary durmuşyň ak ýoluna atarýar. Merhum bolan adamlara jynaza çykýar, sünnet toýlarynda beýemcilik edýär. Özüni ajaýyp ynsan hökmünde il-güne tanadan goja daş-toweregine haýyr-sahawat, ýagşylyk nuruny paýlapdyr.

Serdar kaka 1976-njy ýilda bir asyrdan köpräk ýaşap aradan çykýar. Onuň agtyk-çowluklarynyň köpüsü Balkanabat şäheriniň Käriz obasynda ýasaýarlar. Ýaşulynyň aradan çykanyna ep-esli ýyl öten hem bolsa, onuň bitiren işleri il-günüň ýadynnda.

Amanmyrat KIÇIGULOW.

edebiyatwesungat Taryhy şahslar